

Herbert Rosenkranz, Verfolgung und Selbstbehauptung. Podnaslov: Die Juden in Österreich 1928—1945, Wien 1978, 399 str.

Knjiga je nadroben opis usode avstrijskih Židov v času od priključitve Avstrije nacistični Nemčiji leta 1938 pa do njihovega dejanskega uničenja v letih druge svetovne vojne. O pošastni bilanci te usode priča dejstvo, da so nacisti v tem času pobili nad 65 000 avstrijskih Židov, med njimi tudi 15 000 izseljencev, ki so na tak ali drugačen način zapustili domovino ter so jih nacisti uspeli najti v eni ali v drugi zasedeni evropski deželi.

Antisemitizem, kot ga je bil oblikoval nacizem, seveda ni bil nekaj izoliranega, ampak se je, kot je znano, v avstrijskem procesu pričel oblikovati že v desetletju pred koncem habsburške monarhije. Gre za pojav, ki je usodnostno posegel tudi v dogajanje v letih 1938—1945. Vprašanja, ki jih v tem okviru obdeluje Rosenkranz, so: organiziranost židovskega življa na predvečer »anšlusa«, antisemitski nastopi »ulice« ter gestapa takoj po njem, prvi pričetki uničevanja Židov (na Gradiščanskem), židovska samopomoč, načini »arizacije« (ali bolje povedano »uzakonjenje« ropanja Židov in njihovega premoženja), prizadevanje avstrijskih Židov za takšno ali drugačno izselitev (še zlasti v Palestino), postopno zoževanje židovskega manevrskega prostora v letih 1938 do 1942, diskriminacije raznih vrst, vključno z deportacijami leta 1939 in, končno »Endlösung« (končna rešitev) židovskega vprašanja. Posebno mesto je v tako zastavljeni knjigi seveda namenjeno tudi vojnemu zločincu Adolfu Eichmannu, prvemu vodji takoimenovanega gestapovskega židovskega urada na Dunaju. Pri tem je nadrobno orisano njegovo protižidovsko nastopanje in to skupaj s protižidovskimi metodami njegovih naslednikov.

O širini protižidovskega nastopa na gospodarskem področju takoj po anšlusu dokazuje v Rosenkranzovi knjigi že primer iz naše neposredne soseščine. Tedaj je namreč nastopila kriza v koroški papirni in lesni industriji, saj so nacisti v glavnem prepovedali Židom ukvarjati se z zunanjo trgovino, ta pa je bila v lesni stroki na Koroškem v židovskih rokah. Posledica je bilo zamrtje izvoza lesa v Levant ter v Italijo. Medtem ko so leta 1937 izvozili tamkaj 1100 vagonov lesa, je ta izvoz do druge polovice maja 1938 znesel vsega 100 vagonov. Da bi rešili položaj, so si na Koroškem prizadevali izvoziti vsaj 350 vagonov lesa ter lesnih izdelkov v ostalo Nemčijo (Altreich). Po drugem podatku pa so pri protižidovskem nastopu novembra leta 1938 v Celovcu popolnoma uničili židovsko sinagogo; celotna škoda tega vandalskega nastopa je znesla 200 000 tkratnih mark.

In še en podatek: 8. septembra 1941 sta predstavnika avstrijske židovske skupnosti na Dunaju dobila naročilo državnega urada za zaščito rajha, da morajo vsi Židje na območju Ostmarke (Avstrije) ter zasedenih delov Slovenije najkasneje v enajstih dneh pričeti nositi kot stalno oznako rumeno »židovsko« zvezdo.

Tone Zorn